TALABALARDA KASBIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISHDA KREATIVLIK ASOSIDA YANGI MEXANIZMLARNI ISHLAB CHIQISH

Xolmatova G.U.
Guliston Davlat Pedagogika instituti 2-kurs magistiranti
Mamatova X.M.
p.f.b.f.d. (PhD), dotsent, Guliston Davlat Pedagogika instituti

Received: 18.09.2025
Revised: 19.09.2025
Accepted: 20.09.2025

Kalit so‘zlar:
Kreativlik, kasbiy sifatlar, ta’lim, mexanizm, talaba, innovatsion yondashuv

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirish jarayonida kreativlik asosida yangi mexanizmlarni ishlab chiqish masalasi yoritilgan. Zamonaviy ta’lim sharoitida kreativ yondashuv talabalarning mustaqil fikrlash, ijodkorlik, tashabbuskorlik va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida interaktiv metodlar, loyiha asosida o‘qitish, muammoli vaziyatli topshiriqlar va innovatsion texnologiyalar orqali kasbiy sifatlarni takomillashtirish mexanizmlari ishlab chiqildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, kreativlikka asoslangan mexanizmlar talabalarning kasbiy kompetensiyasini oshirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Kirish. Globallashuv va zamonaviy axborot texnologiyalari shiddat bilan rivojlanayotgan hozirgi davrda oliy ta’lim tizimiga qo‘yilayotgan talablar kundan-kunga ortib bormoqda. Jamiyatda yuzaga kelayotgan yangi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlar, shuningdek, mehnat bozorida malakali mutaxassislar raqobati kuchayib borayotgani sababli talabalar nafaqat puxta nazariy bilimlarga, balki yuqori darajadagi kasbiy sifat va ko‘nikmalarga ega bo‘lishlari zarur. Shu nuqtai nazardan, talabalarda kasbiy sifatlarni shakllantirish va ularni takomillashtirish mexanizmlarini izlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.Kasbiy sifatlarni rivojlantirish jarayonida kreativlikka asoslangan yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Kreativ yondashuv talabalarning mustaqil fikrlashini, yangicha qarashlar ishlab chiqishini, innovatsion g‘oyalarni ilgari surishini hamda turli muammoli vaziyatlarda samarali yechim topa olish qobiliyatini shakllantiradi. Bundan tashqari, kreativlik ta’lim jarayonini faollashtirib, talabalarni yangi bilimlarni egallashga va ularni amaliyotda qo‘llashga undaydi.So‘nggi yillarda pedagogik psixologiya va didaktika sohasida

2025
WWW.INSIGHTPUBLISHING.UZ

olib borilgan tadqiqotlar ham kreativlikni kasbiy sifatlarni shakllantirishning asosiy vositalaridan biri sifatida e’tirof etmoqda. Chunki ijodiy yondashuvga ega bo‘lgan talaba nafaqat mavjud bilimlarni takrorlaydi, balki ularni yangidan talqin etadi, qo‘llashning yangi usullarini izlaydi hamda zamonaviy ta’lim tizimida innovatsion g‘oyalarning tashuvchisiga aylanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi” PQ–5847-son qarorida ham ta’lim tizimida ijodkorlikni rivojlantirish, kreativ fikrlashni qo‘llab-quvvatlash va zamonaviy metodlarni joriy etish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan. Shu bois, talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirishda kreativlik asosidagi yangi mexanizmlarni ishlab chiqish va ta’lim jarayoniga tatbiq etish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhimdir. Ta’lim tizimining asosiy maqsadi — jamiyat taraqqiyoti uchun raqobatbardosh, ijodiy fikrlovchi va kasbiy jihatdan yetuk kadrlarni tayyorlashdir. Shu bois, oliy ta’lim muassasalarida talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirish va ularni amaliyotga yo‘naltirish eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.Bugungi kunda an’anaviy ta’lim yondashuvlari ko‘p hollarda talabalar ehtiyojlarini to‘liq qondira olmaydi. Chunki ular tezkor qaror qabul qilish, yangilik yaratish va o‘zini o‘zi rivojlantirish ko‘nikmalarini yetarlicha shakllantira olmaydi. Shu nuqtai nazardan, kreativ yondashuv asosidagi mexanizmlar ta’lim jarayoniga joriy etilishi zarurdir. Bu esa talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini mustahkamlash, balki ularni amaliy faoliyatga tayyorlash, muammolarga yangicha yechim topish qobiliyatini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kreativ yondashuv orqali shakllantirilgan kasbiy sifatlar talabalarga bozor iqtisodiyoti sharoitida samarali faoliyat yuritish, yangi texnologiyalarni o‘zlashtirish va zamonaviy talablar asosida moslashish imkonini beradi. Bunday yondashuv shaxsiy tashabbuskorlikni qo‘llab-quvvatlaydi, ijodiy salohiyatni ochib beradi va talabaning kelgusida o‘z kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishiga asos bo‘ladi.Shu bois, talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirishda kreativlik asosida yangi mexanizmlarni ishlab chiqish nafaqat ilmiy-amaliy tadqiqotlarning dolzarb yo‘nalishi, balki ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta’lim jarayonida nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki ulardan samarali foydalanish, kasbiy muammolarni mustaqil hal eta olish hamda innovatsion qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois, talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirish jarayonida kreativlikka asoslangan yondashuvlar alohida o‘rin tutadi. Kreativlik – bu faqatgina yangilik yaratish emas, balki mavjud bilimlarni yangicha talqin qilish,

2025
WWW.KNOWLEDGEPUBLISHING.UZ

ulardan samarali foydalanish va noan’anaviy yechimlar ishlab chiqish qobiliyatidir.Zamonaviy oliy ta’lim muassasalari oldida turgan asosiy vazifa – mehnat bozorining o‘zgaruvchan talablariga javob bera oladigan, ijodiy fikrlovchi va tashabbuskor mutaxassislarni tayyorlashdir. Bunda kreativ yondashuv asosida kasbiy sifatlarni shakllantirish orqali talabalar nafaqat bilimga ega bo‘ladilar, balki o‘z faoliyatida muammolarga kompleks yondashish, yangicha g‘oyalarni ilgari surish va ularni amaliyotda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Shuningdek, talabalar shaxsida mas’uliyat, mustaqil fikrlash, kommunikativ ko‘nikmalar, muammoli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish va moslashuvchanlik sifatlarini rivojlantirish ham kreativ yondashuv samaradorligini belgilovchi omillardan biridir. Ushbu jarayonni samarali tashkil qilishda ta’lim texnologiyalarini takomillashtirish, interfaol metodlardan foydalanish va kreativ muhitni shakllantirish zarur.O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, yangicha ta’lim standartlarini joriy etish, talabalarning innovatsion va ijodiy salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha qator huquqiy-me’yoriy hujjatlar qabul qilingan. Xususan, Prezident qaror va farmonlarida ta’lim-tarbiya jarayonida kreativ yondashuvlarni keng qo‘llash hamda talabalarning kasbiy sifatlarini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Materiallar va usullar. Tadqiqot jarayonida talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirishda kreativ yondashuv asosidagi yangi mexanizmlarni ishlab chiqish maqsadida bir nechta ilmiy usullardan foydalanildi. Avvalo, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, xorijiy tajribalar hamda O‘zbekiston ta’lim tizimidagi islohotlar tahlil qilindi. Bu orqali kreativlik va kasbiy sifatlar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik nazariy jihatdan asoslab berildi.Amaliy bosqichda esa pedagogik kuzatuv, test topshiriqlari, so‘rovnoma va suhbat metodlari qo‘llanildi. Tajriba Toshkent shahridagi oliy ta’lim muassasalari talabalari ishtirokida olib borildi. Talabalar tasodifiy tanlov asosida tajriba guruhi va nazorat guruhiga ajratildi. Tajriba guruhida kreativ yondashuv asosida o‘quv mashg‘ulotlari tashkil etildi (loyiha asosida o‘qitish, muammoli vaziyatli topshiriqlar, interaktiv metodlar), nazorat guruhida esa an’anaviy yondashuv qo‘llanildi.

Natijalarni tahlil qilishda statistik metodlardan, xususan, foiz hisoblari, taqqoslash va grafik ko‘rinishdagi tasnif usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot usuli	Qo‘llanish sohasi	Maqsad
Adabiyotlarni tahlil qilish	Kreativlik va kasbiy sifatlar haqidagi ilmiy manbalar	Nazariy asoslarni shakllantirish

2025
ING.UZ

Tadqiqot usuli	Qo‘llanish sohasi	Maqsad
So‘rovnoma	Talabalar o‘rtasida	Kreativlik darajasi va kasbiy sifatlar haqida ma’lumot olish
Pedagogik kuzatuv	Tajriba mashg‘ulotlarida	Talabalarning faolligi va ijodiy yondashuvini aniqlash
Test topshiriqlari	Tajriba va nazorat guruhlarida	O‘zgarishlarni aniq raqamlar orqali ko‘rsatish
Suhbat	Talabalar va o‘qituvchilar bilan	Kasbiy sifatlarni rivojlantirish jarayonidagi muammolarni aniqlash
Statistik tahlil	Olingan natijalar	Kreativ yondashuv samaradorligini baholash

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy metodlar uyg‘unlikda qo‘llanilgan. Bu yondashuv tajriba natijalarining ishonchliligini ta’minlashga yordam berdi. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, kreativ yondashuv asosida ishlab chiqilgan mexanizmlar talabalarning kasbiy sifatlarini shakllantirishda sezilarli darajada ijobiy natija berdi. Tajriba va nazorat guruhlarini taqqoslash jarayonida talabalarning kreativ fikrlash darajasi, muammoli vaziyatlarga yechim topish qobiliyati va kasbiy ko‘nikmalari o‘rtasida farqlar aniqlandi.

Tajriba guruhida o‘tkazilgan mashg‘ulotlarda loyiha asosida o‘qitish, muammoli topshiriqlar va interaktiv metodlardan foydalanish talabalarni faol ishtirok etishga, yangicha g‘oyalar ilgari surishga va o‘z fikrini asoslab berishga undadi. Bu esa ularning kasbiy sifatlaridan tashabbuskorlik, mustaqillik va ijodiy salohiyatning o‘sishiga xizmat qildi. Nazorat guruhida esa an’anaviy yondashuvning ustuvorligi natijasida kreativlik ko‘nikmalari sustroq rivojlandi.Natijalar tahlili shuni ko‘rsatdiki, kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasi nafaqat yuqori bo‘ldi, balki ular egallagan bilimlarni amaliy faoliyatda qo‘llashga moyilligi ham ortdi. Bu esa kasbiy sifatlarning mustahkamlanishida muhim omil sifatida namoyon bo‘ldi.Bundan tashqari, suhbatlar davomida talabalar kreativ metodlar qo‘llanganda ta’lim jarayoniga qiziqishlari ortishini, o‘z fikrlarini erkin ifoda etishga imkoniyat yaratilishini ta’kidladilar. O‘qituvchilar ham bunday yondashuv o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishini qayd etdilar.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirish jarayonida kreativ yondashuv asosidagi mexanizmlarni joriy etish an’anaviy ta’lim usullariga qaraganda samaraliroqdir.

2025
WWW.INSIGHTPUBLISHING.UZ

Tajriba guruhi natijalari shuni isbotladiki, kreativ metodlar orqali o‘tkazilgan mashg‘ulotlarda talabalar mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik, ijodiy yondashuv, muammoli vaziyatlarda tezkor yechim topish va hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirdilar. Shuningdek, kreativlik asosidagi mexanizmlar talabalarning o‘z bilimlarini amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini kuchaytirib, ularning kasbiy kompetensiyalarini mustahkamladi. O‘qituvchilar va talabalar fikr-mulohazalari ham bunday yondashuv ta’lim jarayoniga qiziqishni oshirishi, samaradorlikni kuchaytirishi va ijodiy salohiyatni ro‘yobga chiqarishini ko‘rsatdi.Shu bois, talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirishda kreativlikka asoslangan yondashuvni ta’lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish, pedagogik metodlarni yangilash va innovatsion texnologiyalarni qo‘llash dolzarb masala hisoblanadi. Bu esa kelajakda raqobatbardosh, ijodiy fikrlovchi va professional mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Guilford, J. P. The Nature of Human Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1967.
2. Torrance, E. P. Creativity: Its Measurement and Development. New York: Scholastic Testing Service, 1974.
3. Amabile, T. M. Creativity in Context: Update to “The Social Psychology of Creativity”. Boulder, CO: Westview Press, 1996.
4. Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity. New York: Free Press, 1995.
5. Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. Nurturing Creativity in the Classroom. New York: Cambridge University Press, 2010.
6. Cropley, A. J. Creativity in Education and Learning: A Guide for Teachers and Educators. London: Routledge, 2001.
7. Csikszentmihalyi, M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: Harper Perennial, 1997.
8. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. The Standard Definition of Creativity. Creativity Research Journal, 24(1), 92–96, 2012.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi” PQ–5847-son qarori.
10. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim Vazirligi. Kreativ yondashuv asosida ta’lim jarayonini takomillashtirish bo‘yicha metodik qo‘llanma. Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2022.